

Gerry J.B. Dietvorst

Het pensioen van de zzp'er fiscaal-juridisch bezien: wie is er aan zet?

Netspar NEA Papers

Gerry J.B. Dietvorst

Het pensioen van de zzp'er fiscaal-juridisch bezien: wie is er aan zet?

NEA PAPER 28

NETSPAR ECONOMISCHE ADVIEZEN

Netspar Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Colofon

NEA Papers is een uitgave van Netspar
Januari 2010

Redactie

Henk Don (voorzitter) – Nederlandse Mededingingsautoriteit
Jan Koeman – Ministry of Social Affairs and Employment
Erik Jan van Kempen – Ministry of Finance
Jan Potters – Tilburg University
Niels Kortleve – PGGM
Albert Mentink – AEGON
Joos Nijtmans – Interpolis
Alwin Oerlemans – Cordares
Fieke van der Lecq – Erasmus University Rotterdam
Hens Steehouwer – ORTEC
Peter Wijn – APG
Marno Verbeek – Erasmus University Rotterdam
Peter Schotman – Maastricht University
Hein Stam – Mn Services
Joeri Potters – Cardano
Sjoerd van der Zee – Nationale-Nederlanden

Vormgeving

Bladvulling, Tilburg

Drukwerk

Drukkerij Universiteit van Tilburg

Redactieadres

Netspar
Universiteit van Tilburg
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
Telefoon +31 13 466 2109
info@netspar.nl
www.netspar.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s).

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	7
1. <i>Inleiding en terreinafbakening</i>	11
2. <i>Juridische positie bepalend</i>	13
3. <i>Waterscheiding tweede en derde pijler</i>	17
4. <i>Werknemerspensioen</i>	21
4.1 <i>Nablijfregeling</i>	21
4.2 <i>Afkoop kleine pensioenen</i>	23
5. <i>Beroepspensioen</i>	25
6. <i>Ondernemerspensioen</i>	26
6.1 <i>Oudedagsreserve</i>	26
6.2 <i>Stakingslijfrente</i>	29
7. <i>Lijfrenten</i>	31
7.1 <i>Omvang aftrek</i>	31
7.2 <i>Toetsvrije lijfrentepremieaftrek</i>	35
8. <i>Diversen</i>	39
8.1 <i>Arbeidsongeschiktheid</i>	39
8.2 <i>Overlijden</i>	40
8.3 <i>Levensloopregeling voor zelfstandigen</i>	42
8.4 <i>Pensioenvrijstelling box 3</i>	43
9. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	47
<i>Literatuur en overige bronnen</i>	51

VOORWOORD

Netspar stimuleert debat over de gevolgen van vergrijzing voor het (spaar-)gedrag van mensen, de houdbaarheid van hun pensioenen en het overheidsbeleid. Doordat veel van de babyboomers met pensioen gaan, zal het aantal 65-plussers in de komende decennia snel toenemen. Meer in het algemeen leven mensen gezonder en langer en krijgen gezinnen steeds minder kinderen. Vergrijzing staat vaak in een negatief daglicht, want ten opzichte van de bevolking tussen 20 en 65 jaar zou het aantal 65-plussers wel eens kunnen verdubbelen. Kan de werkende beroepsbevolking dan nog wel het geld opbrengen voor een groeiend aantal gepensioneerden? Moeten mensen meer uren maken tijdens hun werkzame periode en later met pensioen gaan? Of moeten de pensioenen worden gekort of de premies worden verhoogd om het collectieve pensioen betaalbaar te houden? Moeten mensen worden aangemoedigd zelf veel meer verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen pensioen? En wat is dan nog de rol van de sociale partners in het organiseren van een collectief pensioen? Kunnen en willen mensen eigenlijk wel zelf gaan beleggen voor hun pensioen of zijn ze graag bereid dat aan pensioenfondsen over te laten? Van wie zijn de pensioengelden eigenlijk? En hoe kan een helder en eerlijk speelveld voor pensioenfondsen en verzekeraars worden gedefinieerd? Hoe kunnen collectieve doelstellingen als solidariteit en meer individuele wensen worden verzoend? Maar vooral: hoe kunnen de voordelen van langer en gezonder leven worden benut voor een meer gelukkige en welvarende samenleving?

Om een aantal redenen is er behoefte aan debat over de gevolgen van vergrijzing. We weten niet altijd precies wat de gevolgen van vergrijzing zijn. En de gevolgen die wel goed kunnen inschatten, verdienen het om bekend te worden bij een groter publiek. Belangrijker is natuurlijk dat veel van de keuzen die moeten worden gemaakt een politieke dimensie hebben en daarover is debat hard nodig. Het gaat immers om maatschappelijk zeer relevante en actuele vraagstukken waar, in de meest letterlijke zin oud en jong mee worden geconfronteerd. Om die

redenen heeft Netspar de NEA Papers ingesteld. In een NEA Paper neemt de auteur gemotiveerd stelling over een beleidsrelevant onderwerp. De naam NEA Papers heeft twee betekenissen. Ten eerste, NEA staat voor Netspar Economische Adviezen. De auteurs adviseren op persoonlijke titel en op verzoek van Netspar over actuele economische kwesties op het gebied van vergrijzing en pensioenen. Ten tweede, NEA klinkt als Nee-Ja en geeft daarmee een wezenskenmerk van elk debat aan.

Henk Don

Voorzitter van de Netspar Redactieraad.

Affiliaties

Gerry J.B. Dietvorst is werkzaam bij het Competence Centre for Pension Research aan de Universiteit van Tilburg.

Met dank aan Erik Schouten (Aegon Adfis Adviesgroep juridische en fiscale zaken) die het concept heeft doorgelezen en voorzien van commentaar.

HET PENSIOEN VAN DE ZZP'ER FISCAAL-JURIDISCH BEZIEN: WIE IS ER AAN ZET?

1. Inleiding en terreinafbakening

Iemand's juridische positie bepaalt de mogelijkheden om fiscaal begeleid een oudedagsvoorziening op te bouwen.¹ Aanleiding voor deze paper zijn de zelfstandigen die aansluitend aan een dienstbetrekking als een-pitter voor eigen rekening aan de slag gaan. Deze eenpitters worden ook aangeduid als zzp'er: zelfstandige zonder personeel.² Na het verbreken van de dienstbetrekking nemen zij niet langer deel aan de pensioenregeling.³ Het aantal zzp'ers is de laatste jaren sterk toegenomen. Hetzelfde geldt voor het maatschappelijk belang van een goede oudedagsvoorziening voor deze groep. Het gaat hierbij niet alleen om een oudedagsvoorziening nadat de zzp'er is gestopt met werken, maar ook om de inkomensvoorziening voor zijn partner als hij overlijdt of arbeidsongeschikt raakt. Het partnerpensioen vraagt wellicht eerder en meer indringend aandacht. Want als het partnerpensioen in de pensioenregeling wordt gefinancierd op risicobasis en de partner is financieel afhankelijk van de zzp'er, dan is er alle reden voor treffende maatregelen. In Nederland neemt ruim 95 procent van de werknemers deel aan een pensioenregeling. Voor nagenoeg iedere werknemer is dus een voorziening getroffen. Voor niet-werknemers ligt dat anders. Zodra een werknemer uit dienst treedt, wordt hij ex-deelnemer in de pensioenregeling en stopt de pensioenopbouw. Als de zzp'er geen aanvullende

- 1 Ik hanteer hier de neutrale term oudedagsvoorziening, omdat er vanuit fiscaal en juridisch perspectief alleen maar sprake kan zijn van een pensioenvoorziening als er sprake is van een werkgevers-werknemersverhouding.
- 2 Omdat een zzp'er veelal ook geen pensioen meer opbouwt wordt ook wel eens gek-scherend gezegd dat de afkorting staat voor zelfstandige zonder pensioen.
- 3 De zzp'er die zijn activiteiten in de rechtsvorm van een door hem opgerichte BV onderbrengt wordt directeur-grootaandeelhouder (dga). Hij is daarmee werknemer en de BV kan en zal doorgaans een pensioen toezeggen. De dga blijft in deze paper buiten beschouwing,

maatregelen treft, is hij straks op de AOW en op het in dienstbetrekking opgebouwde pensioen aangewezen. Daarbij is de hoogte van het aanvullende pensioen afhankelijk van het aantal deelnemersjaren en het genoten salaris. Nu er steeds meer zzp'ers komen, wordt het pensioen van de zzp'er – of breder: van alle ondernemers – een maatschappelijk vraagstuk.

Het fiscale pensioenkader voor de zzp'er en zijn collega die als ondernemer (met of zonder personeel) geen arbeidsverleden als werknemer heeft, verschilt slechts op één punt: de zogenoemde nablijfmogelijkheid (zie hierna). Deze paper richt zich op de zzp'er, maar heeft in feite een bredere scope. Hierna zal ik de bouwstenen bespreken voor de opbouw van een fiscaal gefaciliteerde oudedagsvoorziening die de Nederlandse fiscale wetgeving kent. Daarbij geef ik telkens aan of deze een rol kan spelen voor het pensioen van de zzp'er. Ook benoem ik de beperkingen en de knelpunten rond deze NEA-paper af met een conclusie en een antwoord op de hoofdvraag: wie is er aan zet?

Buiten het bestek van deze paper vallen ook de vragen of een zzp'er behoefte heeft aan en middelen heeft voor een pensioenvoorziening en hoeveel zzp'ers er zijn. Hetzelfde geldt voor de definitie van de zzp'er en de verschillende beleidsopties die er zijn gedaan voor een pensioenoplossing van de zzp'er.⁴

Fiscaal gezien is zzp'er geen begrip. Voor de heffing van inkomstenbelasting geniet een zzp'er 'winst uit onderneming' of 'resultaat uit overige werkzaamheden'. Hierdoor raakt de actuele pensioendiscussie over de zzp'er alle zelfstandig ondernemers. Dus gaat deze paper ook over zelfstandig ondernemers met personeel.⁵ Ik spreek hier overigens geen oordeel uit over de vraag of het huidige fiscale kader voldoende ruimte geeft om een levenslange oudedagsvoorziening op te bouwen ten grootte van 70 procent van het laatste inkomen.

4 Fieke van der Lecq en Alwin Oerlemans 2009
Gerry Dietvorst en Michael Visser 2009

5 Dit geldt niet voor de hierna te bespreken nablijfregeling.

2. Juridische positie bepalend

In het Nederlands pensioenstelsel is de juridische positie bepalend voor de wijze waarop iemand fiscaal gefacilieerd een pensioenvoorziening op kan bouwen.⁶ Er zijn twee hoofdgroepen te onderscheiden:

1. *Werknemers*

Kenmerkend voor werknemers is een dienstbetrekking en een gezagsverhouding.⁷ Voor deze groep geldt normaliter dat zij verplicht of automatisch deelnemen in een pensioenregeling die voor de hele bedrijfstak of de hele onderneming geldt. Een bijzondere groep vormen directeuren-groootaandeelhouders. Fiscaal en juridisch gezien zijn zij werknemer. Zij vallen voor de pensioenopbouw net als overige werknemers onder de Wet op de loonbelasting 1964. Daarnaast vormen negen zelfstandige beroepsgroepen die onder een verplichte beroeps pensioenregeling vallen, een afzonderlijke categorie.⁸ Zij kunnen hun beroep uitoefenen in de vorm van een BV, eenmanszaak, maatschap of in loondienst. Voor deze groep gelden soortgelijke fiscale bepalingen als voor werknemers. Het werknemerspensioen wordt wel aangeduid als tweede pijler pensioen.⁹

- 6 Het gaat hier om de opbouw van een pensioenvoorziening voor werknemers waarop de omkeerregel van toepassing is. Daarbij is het werkgeversdeel van de premie niet belast en het werknemersdeel aftrekbaar. De uitkeringen die men te zijner tijd ontvangt zijn belast. Als het om lijfrente gaat is de premie aftrekbaar en zijn de uitkeringen belast. De opbouw van een pensioenvoorziening in box 3 wordt niet besproken.
- 7 Art. 2.1, Wet LB 1964. Werknemers worden omschreven als "de natuurlijke persoon die tot een inhoudingsplichtige in privaatrechtelijke of in publiekrechtelijke dienstbetrekking staat ...". Als daarvan sprake is, dan is ook "Hoofdstuk IIB Pensioenregelingen" van de Wet LB 1964 van toepassing.
- 8 Zie uitgebreider Hoofdstuk 5 van de wet van 6 oktober 2005, *Stb.* 2005, 526. Op grond van deze wet geldt voor onafhankelijke actuarissen, apothekers, dierenartsen, fysiotherapeuten, huisartsen en medisch specialisten, muzikanten, roeiers in het Rotterdams havengebied, tandartsen en tandarts-specialisten, verloskundigen, wisselmakelaars en zelfstandige kunstenaars een verplichte pensioenregeling.
- 9 Art. 1.7, juncto art. 3.13, lid 1, onderdeel b en art. 3.100, lid 1, onderdeel d, Wet IB 2001. De premie die een zelfstandig beroepsbeoefenaar verplicht betaalt komt als bedrijfskosten ten laste van de winst. De aanspraken behoren niet tot de winst en de uitkeringen zijn belastbaar. De verplichtstelling geldt ook voor beroepsbeoefenaren in dienstbetrekking. De verplichte eigen bijdrage van deze werknemers komt als negatief loon in aanmerking. Besluit van 7 april 2003, nr. DGB2002/7207M.

2. *Niet-werknemers*

Kenmerkend voor niet-werknemers is de afwezigheid van een gezags-verhouding. Voor hen geldt dat zij voor een fiscaal gefaciliteerde opbouw van een oudedagsvoorziening zijn aangewezen op het lijfrenteregime in de derde pijler, zoals dat in de Wet inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB 2001) is geregeld. Dit regime vertoont veel gelijkennis met het fiscale pensioenregime zoals dat voor werknemers geldt. Doel en strekking van beide regelingen zijn gelijk, maar de vormgeving en de uitwerking is verschillend.¹⁰ De zzp'er kan voor de heffing van de inkomstenbelasting aangemerkt worden als ondernemer of als 'resultaatsgenieter'.¹¹

Het verschil in fiscale kwalificatie is van belang. Deze kwalificatie bepaalt namelijk of de ondernemingsfaciliteiten van toepassing zijn en welke mogelijkheden voor pensioenopbouw er zijn.¹² De zzp'er die fiscaal als ondernemer wordt gekwalificeerd, kan van de speciale ondernemerfaciliteiten zoals de oudedagsreserve en de stakingslijfrente gebruikmaken.¹³ De zzp'er die als resultaatsgenieter wordt aangemerkt, komt niet in aanmerking voor ondernemerfaciliteiten (investerings,- zelfstandigen,- meewerkaf trek,- starters,- en stakingsaf trek). Ook zijn de oudedagsreserve en de stakingslijfrente voor hem niet van toepassing.¹⁴

Een zzp'er is geen werknemer meer en valt dus fiscaal gezien onder de tweede categorie. Dit betekent dat hij op de lijfrentepremieaftrek is aangewezen.¹⁵ Als een pensioenfonds voor zelfstandigen – al dan niet

10 Dit verschil in uitwerking is historisch verklaarbaar. Hierna zal dit verschil verder worden besproken. Dat de financieringswijze in de derde pijler (geen doorsnee-premie) anders is blijft hier verder buiten beschouwing.

11 Art. 3.90, Wet IB 2001. Het belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden is "het gezamenlijk bedrag van het resultaat uit een of meer werkzaamheden die geen belastbare winst of belastbaar loon genereren".

12 Het ondernemersbegrip heeft zich uitgekristalliseerd in de rechtspraak. Om als ondernemer gekwalificeerd te worden is van belang of er sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid. Zie uitgebreider Stevens 2001

13 Art. 3.4, Wet IB 2001. Ondernemer is "de belastingplichtige voor rekening van wie een onderneming wordt gedreven en die rechtstreeks wordt verbonden voor verbin-tenissen betreffende die onderneming." Het zelfstandig uitgeoefende beroep wordt mede aangemerkt als onderneming.

14 Doorgaans zal een zzp'er vanwege het ontbreken van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid niet als ondernemer gekwalificeerd worden.

15 De oudedagsreserve laat ik hier buiten beschouwing omdat deze geen extern onder-gebrachte en gewaarborgde oudedagsvoorziening is. Later in deze paper ga ik verder in op de oudedagsreserve.

in de vorm van een Premie Pensioen Instelling – opgericht wordt, kan het product volgens de huidige wetgeving fiscaal alleen maar als lijfrente worden gekwalificeerd.¹⁶ Gevolg: het fiscale kader zoals dat is bepaald in de Wet IB 2001 is van toepassing en niet de regels die gelden voor pensioenregelingen voor werknemers (waarop de Wet op de Loonbelasting 1964 van toepassing is).

Belangrijk in dit kader is dat niet alleen de wijze waarop de maximale aftrek wordt bepaald verschilt, maar ook dat de Pensioenwet niet van toepassing is. Een ander relevant punt is dat de lijfrentepremieaftrek elk jaar berekend moet worden, terwijl een pensioenregeling voor werknemers eenmaal, namelijk bij de invoering van de pensioenregeling, fiscaal wordt getoetst. Het fiscale systeem voor pensioen en lijfrenten kan gekenschetst worden als een systeem van communicerende vaten of als een systeem waarin de derde pijler een compenserende pijler is. Dit betekent dat de hoogte van maximale lijfrentepremieaftrek jaarlijks berekend moet worden.¹⁷

Omdat de dienstbetrekking van de werknemer eindigt als hij zzp'er wordt, is hij niet langer (verplicht) deelnemer aan het ondernemings- of bedrijfstakpensioenfonds. Ook als het een verzekerde regeling betreft eindigt het deelnemerschap van rechtswege. Wel maakt de Pensioenwet het mogelijk dat de deelnemer nog enkele jaren aan de regeling van het ondernemingspensioenfonds of bedrijfstakpensioenfonds blijft deel-

- 16 Het in de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel voor de invoering van de Premie Pensioen Instelling zal dan nog wel aangepast moeten worden. De pensioenfondsrichtlijn waar het betreffende wetsvoorstel een uitwerking van is geeft de ruimte daarvoor. Een bedrijfstak- of een ondernemingspensioenfondsen mag vanwege de taakafbakening geen lijfrenteproducten (derde pijler) aanbieden.
- 17 De lijfrentepremieaftrek bedraagt maximaal 17% van de premiegrondslag (inkomen uit arbeid en winst uit onderneming) verminderd met € 11 561 (2010) AOW-franchise. De premiegrondslag is maximaal € 158 788 (2010). De uitkomst hiervan wordt verminderd met de 7,5 maal de factor A, de waardetoeename van de pensioenaanspraak in de pensioenregeling waarin actief wordt deelgenomen. De pensioenuitvoerder is wettelijk verplicht jaarlijks deze factor A aan de deelnemer op te geven. Voorbeeld: inkomen uit dienstbetrekking € 40.000, pensioengrondslag € 30.000 en resultaat uit overige werkzaamheden € 20.000. Middelloonregeling 2% per dienstjaar, de factor A is dus € 600. De lijfrentepremieaftrek bedraagt: 17% van € 60.000 minus € 11 561 AOW-franchise = € 8 234. Dit bedrag wordt verminderd met 7,5 maal € 600 = € 4.500, zodat als lijfrentepremie € 3 734 aftrekbaar is. Zou de betrokken werknemer niet aan een pensioenregeling deelnemen dan is de lijfrentepremieaftrek € 8 234.

nemen. Dit wordt wel de nablijfregeling genoemd. De pensioensituatie van de zzp'er onderscheidt zich dus van de 'gewone' ondernemer in die zin dat het pensioenfonds toe kan staan dat hij de bestaande pensioenregeling continueert. In dat geval is er sprake van vrijwillige voortzetting. Deze voortzetting moet natuurlijk wel mogelijk zijn op basis van het pensioenreglement. De wetgever heeft daartoe in art. 54 van de Pensioenwet een speciaal juridisch kader ontwikkeld. De voortzetting wordt ook fiscaal – door premieaftrek te verlenen – ondersteund (zie hierna).

Conclusie 1

Een zzp'er is fiscaal en juridisch gezien voor de opbouw van zijn oudedagsvoorziening aangewezen op de lijfrente in de derde pijler. De ex-werknemer valt vanwege het verliezen van de status van werknemer niet meer onder de pensioenregeling die geldt voor werknemers. De Pensioenwet is daar niet op van toepassing. Bovendien zijn de fiscale spelregels anders dan voor het werknemerspensioen in de tweede pijler. De Pensioenwet biedt de mogelijkheid om de pensioenregeling tijdelijk voort te zetten. Deze nablijfregeling kan de zzp'er in de overgangperiode naar het zelfstandig ondernemerschap begeleiden.

3. Fiscale waterscheiding tweede en derde pijler

Sinds lange tijd bestaat er in de fiscale regelgeving een waterscheiding tussen de tweede en de derde pijler. Het fiscale kader van het werknemerspensioen is de Wet op de loonbelasting 1964.¹⁸ Iemand die voor de heffing van de loonbelasting niet wordt aangemerkt als werknemer – zoals een zzp'er – valt niet onder deze wet. De basis is de omkeerregel. Deze houdt kortweg in dat de waarde van de pensioenaanspraken niet tot het belastbaar loon behoort en dat de uitkeringen te zijner tijd belast zijn. In de opbouwperiode is de waardetoeename van de aanspraken niet belast. De kern van de fiscale definitie van een pensioenregeling is dat het moet gaan om een levenslange inkomensvoorziening bij ouderdom van de (gewezen) werknemer of om een inkomensvoorziening voor de partner na het overlijden van de (gewezen) werknemer. De Wet op de loonbelasting 1964 biedt de mogelijkheid om de uitkeringen te laten variëren in de verhouding 100:75. Ook is het toegestaan dat bij ingang van het pensioen vóór het moment dat de AOW ingaat, uit de opgebouwde reserve een AOW-overbruggingsuitkering te bedingen ter grootte van de jaarlijkse AOW-uitkering voor gehuwden. Verder is van belang dat de aanspraken uit de pensioenregeling niet kunnen worden afgekocht, vervreemd of prijsgegeven.

De Wet op de loonbelasting 1964 geeft ook regels voor de maximale jaarlijkse opbouw. De wet omschrijft drie toegestane soorten pensioenregelingen: de eindloonregeling, de middelloonregeling en de beschikbare premieregeling. Elke pensioenregeling moet als een van deze drie soorten of als een combinatie ervan kunnen worden aangemerkt. De fiscale kaders moeten mensen in staat stellen in een opbouwperiode van veertig jaar 70 procent van het laatstgenoten inkomen aan pensioen op te bouwen. In geval van niet-reguliere afwikkeling, zoals bij afkoop of vervreemding van de aanspraken, is de waarde van de aanspraken belast en is 20 procent revisierente verschuldigd.

Degenen die niet te kwalificeren zijn als werknemer, kunnen dus niet met de fiscale regels voor werknemers een oudedagsvoorziening opbouwen. Zij kunnen dat wel doen met toepassing van de regels die gelden voor lijfrenten zoals bepaald in de Wet IB 2001.¹⁹ Het basisidee

18 Art. 18 t/m 19d, Wet LB 1964.

19 Art. 1.7 en art. 3.124 e.v., Wet IB 2001.

van het fiscale kader van het lijfrenteregime is gelijk aan dat voor het werknemerspensioen. De premie is onder bepaalde voorwaarden aftrekbaar van het inkomen en de uitkeringen zijn te zijner tijd belast. De waarde(toename) in de uitstelperiode vormt geen belastbaar inkomen. De wetgever heeft – evenals bij werknemerspensioen – bepaald dat de lijfrenteaanspraak niet afgekocht, vervreemd of prijsgegeven kan worden. Overtreedt iemand die voorwaarden, dan treden soortgelijke sanctiebepalingen in werking als bij het werknemerspensioen. De toegestane lijfrenten die bedongen kunnen worden, zijn vergelijkbaar met de toegestane pensioenvormen voor werknemers. De oudedagslijfrente moet levenslang zijn, maar het is ook toegestaan om een tijdelijke oudedagslijfrente te bedingen.²⁰

Zo bezien is de doelstelling van pensioen (tweede pijler) en lijfrente (derde pijler) en het fiscale kader nagenoeg gelijk. Dat er een fiscale waterscheiding is tussen werknemers en niet-werknemers, lijkt dan ook misschien vreemd, maar is wel historisch verklaarbaar. Sinds 1992 zijn het fiscale kader voor werknemerspensioen en het fiscale kader voor lijfrenten langzaam naar elkaar toe gegroeid.²¹ We kunnen ons afvragen waarom het fiscale en juridische kader voor de tweede en de derde pijler nog verschillend zijn. Moeten we niet naar één fiscaal kader toe waarbij de voorwaarden voor de aftrek en voor de uitkeringsfase gelijk zijn? Het mag voor de overheid en voor de steun die de overheid verleent aan de opbouw van een pensioenvoorziening toch niet uitmaken of iemand in loondienst, als freelancer of als ondernemer zijn inkomen verdient? Iedereen is toch gelijk voor de wetgever?

Ik ben daarom voorstander van een *arbeidsvormneutraal* fiscaal pensioenkader. Een kader dus waarin iedereen evenveel fiscale ondersteuning krijgt, ongeacht de vraag op welke wijze hij zijn inkomen verdient. Dit brengt met zich mee dat de (zfp-)pensioendiscussie in feite over iedereen gaat, die als niet-werknemer zijn inkomen verdient.

20 De tijdelijke oudedagslijfrente mag niet eerder ingaan dan op 65-jarige leeftijd, moet tenminste 5 jaar lopen en mag maximaal € 20 097 (2009) per jaar bedragen. In feite is deze mogelijkheid enigszins vergelijkbaar met de variabiliseringsmogelijkheid (100:75) bij het werknemerspensioen.

21 In 1992 werd de zogenoemde Brede Herwaardering ingevoerd. Dit had een fundamentele wijziging van onder meer het fiscale regime voor lijfrenten tot gevolg. Vanaf dat moment heeft zowel de hoogte van de premieaftrek als de uitkeringskant steeds meer dezelfde karakertrekken als werknemerspensioen gekregen.

Deze benadering heeft meer te maken met de vraag waar de wetgever heen wil met het fiscale kader voor ons pensioenstelsel op middellange termijn. Bovendien is meer dan een marginale ingreep in de fiscale wetgeving en de Pensioenwet nodig om zo'n *arbeidsvormneutraal* pensioenkader te realiseren.

Hoewel pensioen en lijfrente qua doel en strekking veel op elkaar lijken, zijn er nogal wat fiscale en juridische verschillen.²² Zo is de Pensioenwet wel op werknemerspensioen van toepassing en niet op lijfrenten. De Pensioenwet met daarin alle bepalingen over informatieverplichtingen, toeslagen, keuzerechten, waardeoverdracht, et cetera, is op de pensioenregeling van werknemers van toepassing. Enkele in het oog springende verschillen in het fiscale raamwerk zijn:

1. Zoals gezegd is voor de lijfrentepremieaftrek een jaarlijkse berekening nodig. De omvang van de jaarlijkse lijfrentepremieaftrek is namelijk onder meer afhankelijk van de hoogte van het inkomen en van de pensioenopbouw in de tweede pijler. Voor het werknemerspensioen vindt in feite een eenmalige toetsing plaats, namelijk bij de totstandkoming van de regeling zelf.
2. Voor het werknemerspensioen geldt geen maximale pensioengrondslag. Het inkomen waarover fiscaal gefacilieerd pensioen opgebouwd mag worden, is in de wet niet gemaximeerd. Het inkomen waarover lijfrentepremieaftrek wordt verleend, is gemaximeerd op € 158 788 (2010).
3. Bij werknemerspensioen op eindloonbasis mag voor de pensioenopbouw bij een salarisverhoging de achterliggende diensttijd meetellen. Dit wordt de backservice genoemd. Voor lijfrente geldt dit niet. Als een zzzp'er in latere jaren een hoger inkomen realiseert, kan het verleden niet meer worden meegeteld. Dit impliceert dat een regeling in de derde pijler altijd een 'middelloonregeling' is.
4. In de tweede pijler is het fiscaal toegestaan achterliggende dienstjaren (zelfs bij een andere werkgever doorgebracht) in te kopen. Bij lijfrenten is dat niet mogelijk.

Uit deze verschillen blijkt dat het fiscale kader voor werknemerspensioen ruimer is dan dat voor lijfrenten.

22 Dietvorst 2005.

Hierna toets ik de mogelijkheden die een zzp'er heeft om fiscaal gefaciliteerd (dus met premieaftrek) pensioen op te bouwen en de toegankelijkheid ervan.²³ Het fiscale kader voor de uitkeringsfase wordt niet besproken. Met uitzondering van de nablijfmogelijkheid geldt alles wat het pensioen van de zzp'er aangaat ook voor de ondernemer.

Conclusie 2

Voorwaarden en vormgeving van de fiscale kaders voor het werknemerspensioen (tweede pijler) en lijfrente (derde pijler) zijn de afgelopen jaren naar elkaar toegegroeid. Het fiscale kader voor werknemerspensioen is ruimer dan dat voor lijfrenten (derde pijler). Wat mij betreft zou het fiscale pensioenkader voor alle belastingplichtigen gelijk moeten zijn, ongeacht of iemand in dienstbetrekking is of dat iemand op andere wijze aan het arbeidsproces deelneemt en zijn inkomen verdient.

23 Ik richt me dus op degenen die aansluitend aan een dienstbetrekking en deelname aan een pensioenregeling in de tweede pijler als eenpitter aan het arbeidsproces deelnemen.

4. Werknemerspensioen

4.1 Nablijfregeling

Omdat een zzz'er in fiscaal en juridisch opzicht geen werknemer is, kan hij niet in een voor werknemers gangbare pensioenregeling deelnemen. Artikel 54 van de Pensioenwet bepaalt dat een pensioenuitvoerder "voor de deelnemer die gewezen deelnemer wordt een vrijwillige voortzetting van de pensioenregeling gedurende ten hoogste drie jaar van de beëindiging van de dienstbetrekking" kan uitvoeren. Dit impliceert dat de ex-deelnemer geen wettelijk recht heeft om de regeling voort te zetten.

De mogelijkheid om als deelnemer in een pensioenregeling deel te kunnen blijven nemen na het verbreken van de dienstbetrekking – zonder dat daarna aan een andere pensioenregeling wordt deelgenomen – , wordt wel de nablijfregeling genoemd.²⁴ Het pensioenreglement moet daartoe wel de mogelijkheid bieden. Deze periode wordt verlengd tot tien jaar als de ex-deelnemer aansluitend aan de beëindiging van de dienstbetrekking winst uit onderneming gaat genieten als bedoeld in art. 3.8 van de Wet IB 2001. Hier zien we dat het juridische en fiscale pensioenkader uiteenlopen. Juridisch gezien mag het pensioenfonds de nablijfperiode dus verlengen tot tien jaar, maar dit geldt alleen voor ex-deelnemers die aansluitend aan hun deelnemerschap als ondernemer worden aangemerkt. Dit kan niet anders dan een weeffoutje zijn. Niet iedere zzz'er zal worden aangemerkt als ondernemer. Daarvoor moet er immers sprake zijn van een organisatie van kapitaal en arbeid. De zzz'er die in de opstartfase niet als ondernemer wordt aangemerkt kan dus strikt genomen geen gebruik maken van de tienjaarstermijn. Praktisch gezien is dit een handicap voor de nablijfregeling. De fiscale facilitering duurt maximaal drie jaar. De wetgever was niet bereid de fiscale aftrek voor de betaalde premies na drie jaar te accepteren vanwege het budgettaire belang.

24 Pensioenfondsen hanteren uit solidariteit een doorsnee premie. Jongeren betalen een relatief hoge premie en ouderen een relatief lage premie. Het omslagpunt ligt rond de veertigjarige leeftijd van de deelnemer. Wordt iemand rond die leeftijd zzz'er dan kan hij in de toekomst niet "profiteren" van de solidariteitsgedachte waarop het pensioenfonds is gebaseerd. De nablijfregeling kan die pijn enigszins verzachten.

Volgens CNV Zelfstandigen bieden slechts 133 van de 563 pensioenfondsen de nablijfmogelijkheid aan.²⁵ Uit eigen onderzoek onder bedrijfstakpensioenfondsen blijkt dat van de 86 fondsen 66 de nablijfmogelijkheid bieden.

Momenteel zouden niet meer dan 5.000 tot 7.500 zzp'ers gebruik maken van de nablijfregeling.²⁶ Als mogelijke verklaring voor dit lage aantal wordt de beperkte fiscale aftrek genoemd. Omdat nu niet alleen het werknemersdeel van de premie maar ook het werkgeversdeel moet worden afgedragen, spelen de hoge kosten mogelijk ook een rol. Omdat slechts een klein aantal pensioenfondsen de nablijfmogelijkheid aanbiedt en maar weinig zzp'ers gebruikmaken van de regeling, zal niemand zich verder druk gemaakt hebben over dit gebrek aan fiscale begunstiging. De wetgever geeft hiermee in feite aan het pensioenprobleem van de zzp'er niet echt serieus te nemen.

De ex-deelnemer is in de nablijfperiode zowel het voormalige werkgever- als het werknemersdeel van de premie verschuldigd. De vrijwillig betaalde premie mag in de nablijfperiode als 'negatieve inkomsten uit tegenwoordige dienstbetrekking' bij de aangifte inkomstenbelasting in aanmerking genomen worden.²⁷ Aan deze fiscale goedkeuring zijn enkele voorwaarden verbonden. Zo moet de ex-deelnemer voordien ten minste drie jaar aan de pensioenregeling te hebben deelgenomen, mogen de pensioenrechten in de voortzettingperiode niet worden verbeterd, en mag er geen cumulatie plaatsvinden met een pensioenregeling bij een nieuwe werkgever, de oudedagsreserve of deelname aan een beroepspensioenregeling.

Het feit dat slechts drie jaar lang fiscale faciëring wordt gegeven, maakt dat de verlenging van drie naar tien jaar in de Pensioenwet in feite een dode letter in de wet is.

De nablijfregeling lijkt mij vooral van belang als het partnerpensioen op risicobasis is gefinancierd. Want als de ex-deelnemer geen aanvullende maatregelen heeft getroffen en zijn partner geen eigen inkomsten heeft, dan is de achterblijvende partner verstoken van inkomen na het overlijden van de zzp'er. Wanneer de premie die de zzp'er, het voormalige

25 CNV Zelfstandigen, <www.cnvzelfstandigen.nl/actueel/nieuws/>, 20 juli 2008.

26 FNV, De Dynamische driehoek op de arbeidsmarkt, 2001.

27 Besluit van 17 maart 2007, nr. CPP2007/482M, Stcrt. 2007, 60.

werkgevers- en werknemersdeel, niet kan of wil betalen dan zou alleen de voortzetting van de overlijdensdekking, waarvoor de premie veel lager is, uitkomst bieden. Ik bedoel hiermee dat de zzp-er met alleen een overlijdensdekking, die natuurlijk goedkoper is, wel een partnervoorziening heeft. De wettelijke regeling in de Pensioenwet lijkt zich niet tegen een dergelijke gedeeltelijke voortzetting te verzetten. In de praktijk komt het voor zover bekend niet voor. Een gedeeltelijke voortzetting heeft ook als voordeel dat de zzp'er eerst aandacht kan richten op andere zaken en daarna enkele jaren later zijn pensioenvoorziening op orde kan brengen.

Conclusie 3

Het maatschappelijk en individueel belang van voortzetting van de regeling is groot wanneer het partnerpensioen op risicobasis is gefinancierd. De nablijfregeling heeft om verschillende redenen in de praktijk geen of geringe betekenis voor de zzp'er.

- 1) Niet alle pensioenfondsen/regelingen bieden de nablijfmogelijkheid.
- 2) De tienjaarsperiode is niet meer dan een dode letter in de wet, omdat de fiscale facilitering ophoudt. Bovendien geldt het opreken van de driejaarsperiode alleen voor degenen die aansluitend aan hun dienstbetrekking als ondernemer worden aangemerkt.
- 3) Het feit dat de zzp'er die van de nablijfregeling gebruik maakt, zowel het werknemers- als het werkgeversdeel van de premie verschuldigd is, kan afschrikken. De zzp'er zou ermee geholpen zijn als hij het wettelijk recht krijgt om gedurende een korte periode alleen het partnerpensioen – al dan niet tegen een actuïële premie – te continueren.

4.2 Afkoop kleine pensioenen

Het recht dat de pensioenuitvoerder op grond van art. 66 van de Pensioenwet heeft om een klein pensioen af te kopen, staat in zekere zin haaks op de nablijfmogelijkheid. Uit oogpunt van administratieve lasten en kosten mag de pensioenuitvoerder eenzijdig besluiten tot afkoop van het ouderdompensioen. Het is logisch dat pensioenuitvoerders uit kosten oogpunt de voorkeur geven aan afkoop. De uitvoerder mag van dit recht op zijn vroegst twee jaar na beëindiging van de deelneming gebruik maken, mits de uitkering op de reguliere ingangsdatum van het

pensioen minder dan € 420,69 (2010) bedraagt.²⁸ De uitvoerder heeft niet het recht om af te kopen als dit in de pensioen- en uitvoeringsovereenkomst is uitgesloten of als de ex-deelnemer inmiddels een procedure tot waardeoverdracht heeft gestart.

Afkoop van een klein pensioen moge dan in het voordeel zijn van de pensioenuitvoerder, het bevordert de pensioenopbouw van de ex-deelnemer (zzp'er) niet. Of het pensioenbewustzijn van de zzp'er erdoor bevordert wordt, is moeilijk te zeggen. Mogelijk realiseert de zzp'er zich dat zijn opgebouwde pensioen laag is en zal hij gestimuleerd worden om maatregelen te treffen. In dat geval werkt het positief. Het lijkt mij dat de zzp'er meer gestimuleerd wordt als de afkoopsom wordt ingebracht in een lijfrente. De startende zzp'er zal de afkoopsom in veel gevallen goed kunnen gebruiken. Het pensioenbewustzijn wordt er niet door bevordert. In beginsel is het mogelijk om de ontvangen afkoopsom in hetzelfde jaar of het jaar daarna om te zetten in een lijfrente.

Conclusie 4

Het zou in het pensioenbelang van de ex-deelnemer zijn als de pensioenuitvoerder van zijn recht tot afkoop gebruik maakt en de ex-deelnemer aanbiedt de afkoopsom rechtstreeks om te zetten in een lijfrenteaanspraak bij een levensverzekeraar naar keuze. Een dergelijke waardeoverdracht is een goede bijdrage aan de start van de pensioenvoorziening van de zzp'er. Om deze overdracht fiscaal geruisloos te laten verlopen, zal de fiscale regelgeving aangepast moeten worden. Het voordeel zou zijn dat alles in één hand ligt en in één regeling is ondergebracht, wat de overzichtelijkheid bevordert.

²⁸ Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

5. Beroepspensioen

Op verplichtgestelde beroepspensioenregelingen is de Wet verplichte beroepspensioenregeling van toepassing²⁹. De bepalingen over vrijwillige voortzetting (nablijfregeling) en de uitruilmogelijkheden zijn gelijk aan de bepalingen van de Pensioenwet. De wet geldt voor onafhankelijke actuarissen, apothekers, dierenartsen, fysiotherapeuten, huisartsen en medisch specialisten, muzikanten, roeiers in het Rotterdams havengebied, tandartsen en tandarts-specialisten, verloskundigen, wisselmakelaars en zelfstandige kunstenaars. Valt iemand onder deze beroepsgroep, dan is hij of zij verplicht om aan de pensioenregeling deel te nemen.

De premie die een zelfstandig beroepsbeoefenaar verplicht betaalt, komt als bedrijfskosten ten laste van de winst. De aanspraken behoren niet tot de winst en de uitkeringen zijn belastbaar (art. 1.7, juncto art. 3.13, lid 1, onderdeel b en art. 3.100, lid 1, onderdeel d, Wet IB 2001). De verplichtstelling geldt ook voor beroepsbeoefenaren in dienstbetrekking. De verplichte eigen bijdrage van deze werknemers komt bij de bepaling van het belastbare loon als negatief loon in aanmerking.³⁰

Conclusie 5

Een zzp'er die een beroep uitoefent waarop een verplichtgestelde beroepspensioenregeling van toepassing is, neemt dus dezelfde pensioenpositie in als de overige beroepsgenoten. De nablijfregeling is van belang wanneer de beroepsgenoot na de transitie van werknemer naar zzp'er een ander beroep uit gaat oefenen en dus niet langer gekwalificeerd is om verplicht deel te nemen aan de beroepspensioenregeling.

²⁹ Wet van 6 oktober 2005, Stb. 2005, 526.

³⁰ Besluit van 7 april 2003, nr. DGB2002/7207M.

6. Ondernemerspensioen

Dit onderdeel gaat over de mogelijkheden voor de opbouw van een oudedagsinkomen die alleen voor niet-werknemers toegankelijk zijn. Het partnerpensioen kan daar onderdeel van zijn, afhankelijk van de soort voorziening.

6.1 Oudedagsreserve

In dit onderdeel zal ik eerst kort de werking van de oudedagsreserve schetsen en wie gebruik kunnen maken van deze reserve. Daarna zal ik aangeven dat ondernemers via de omweg van de oudedagsreserve een toetsvrije lijfrentepremieaftrek hebben. Dit zit in de systematiek ingebakken. Met een toetsvrije aftrek bedoelen we dat iemand een lijfrentepremie in mindering kan brengen op het inkomen zonder te hoeven aantonen dat hij of zij een pensioentekort heeft als er geen lijfrentepremie betaald wordt. Tot slot zal ik aangeven waarom de oudedagsreserve niet als een serieuze oudedagsvoorziening beschouwd kan worden.

Ondernemers die jonger zijn dan 65 jaar en die aan het urencriterium voldoen³¹ kunnen aan de oudedagsreserve deelnemen.³² Zij kunnen 12 procent van de winst met een maximum van € 11.811 (2010) aan de oudedagsreserve toevoegen. Opgemerkt wordt dat niet iedere zzp'er aan de oudedagsreserve deel kan nemen. Het bijzondere van de oudedagsreserve, vergeleken met andere oudedagsvoorzieningen, is dat deze voor pensioendoeleinden bestemde gelden de onderneming niet verlaten. Als gevolg van het doteren aan de oudedagsreserve is de ondernemer minder inkomstenbelasting verschuldigd. Deze liquiditeiten kan hij aanwenden om in de onderneming te investeren of om de liquiditeitspositie van de onderneming te versterken.

31 Art. 3.6, Wet IB 2001. Onder het urencriterium wordt verstaan dat de belastingplichtige gedurende het kalenderjaar ten minste 1225 uren besteedt aan werkzaamheden voor een of meer ondernemingen.

32 Art. 3.67 e.v., Wet IB 2001.

Over het bedrag van de oudedagsreserve zal de ondernemer in de toekomst inkomstenbelasting verschuldigd zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval:

- in het jaar dat de onderneming wordt beëindigd;
- wanneer de ondernemer 65 jaar wordt;
- wanneer de ondernemer niet langer aan het uren criterium voldoet.

Omdat de gelden de onderneming niet hoeven verlaten, wordt de oudedagsreserve wel gezien als een papieren reserve. Het is geen gewaarborgde oudedagsvoorziening. Men bouwt als het ware alleen een belastingclaim op.

Een beperking wat betreft de oudedagsreserve is dat een zzp'er voor de heffing van de inkomstenbelasting niet per definitie wordt aangemerkt als een ondernemer. Hij kan (aanvankelijk) ook als resultaatgenieter worden gezien (art. 3.90 Wet IB 2001) omdat er geen sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid.³³ De consequentie daarvan is onder meer dat hij niet aan de oudedagsreserve kan doteren. Hoeveel zzp'ers dit aangaat, is niet bekend, maar gezien de sectoren waarin ze actief zijn zou het wel eens om een grote groep kunnen gaan. Een zzp'er geniet fiscaal gezien veelal inkomsten uit overige werkzaamheden. De zzp'er die als ondernemer gekwalificeerd wordt, moet bovendien aan het uren criterium voldoen.³⁴ De resultaatgenieter heeft dan voor zijn oudedagsvoorziening minder faciliteiten dan de ondernemer.

De afname van de opgebouwde oudedagsreserve vindt fiscaal geruisloos plaats als de ondernemer voor het bedrag van de afname een lijfrente bedingt.³⁵ In dat geval zijn de lijfrentetermijnen te zijner tijd belast. De zzp'er die als ondernemer wordt aangemerkt voor de inkomstenbelasting, heeft praktisch gezien dus een toetsvrije aftrek. In onderstaand kader wordt dit toegelicht. Dit ondersteunt het pleidooi voor de herinvoering van de toetsvrije aftrek (zie hierna).

33 Een voorbeeld dat in dit verband wel wordt genoemd is dat van de bouwvakker die op vrijdag als werknemer het bedrijf verlaat en de maandag daarop met zijn Mercedes als zzp'er terugkeert.

34 Art. 3.6, Wet IB 2001. Onder het uren criterium wordt verstaan dat de belastingplichtige gedurende het kalenderjaar ten minste 1225 uren besteedt aan werkzaamheden voor een of meer ondernemingen.

35 Art. 3.70, Wet IB 2001.

Oudedagsreserve

Bij de oudedagsreserve wordt niet zoals bij werknemerspensioenen en de lijfrentepremieaftrek, een AOW-franchise toegepast. Een ondernemer met een winst van € 30.000 kan eerst 12 procent ofwel € 3.600 aan de oudedagsreserve doteren en dit bedrag meteen gebruiken om en lijfrente te bedingen. In dat geval hoeft hij geen pensioentekort aan te tonen. Zou hij de rechtstreekse route van de lijfrentepremieaftrek volgen dan zou zijn aftrek niet meer bedragen dan 17 procent van € 30.000 minus € 11561 (AOW-franchise 2010)= € 3.134. Dit vreemde verschil zit in het systeem ingebakken. Dit verschil treedt alleen op bij degene die fiscaal als ondernemer gekwalificeerd wordt. Deze ondernemer heeft via de oudedagsreserve dus een toetsvrije aftrek.

Ik zie de oudedagsreserve om een aantal redenen niet als een volwaardige bouwsteen voor een pensioenvoorziening.³⁶

1. Er is geen enkele waarborg dat de gelden worden afgezonderd en te zijner tijd nog aanwezig zijn. De "pensioengelden" lopen dus niet alleen ondernemersrisico, maar ook faillissementsrisico. Als gevolg daarvan kan de belastingclaim niet gerealiseerd worden en wordt de rekening bij alle belastingbetalers gelegd.³⁷
2. De oudedagsreserve heeft als nabestaandenvoorziening geen enkele functie. De oudedagsreserve is erop gericht om de ondernemer in staat te stellen om binnen zijn onderneming voor de oudedag te sparen en niet om het risico van vooroverlijden te dekken. Daarvoor zal de ondernemer een overlijdensrisicoverzekering moeten sluiten.
3. Ondernemers zelf zien de oudedagsreserve slechts als renteloos uitstel van belastingbetaling.

³⁶ Dietvorst 2009. G.J.B. Dietvorst, Fiscale oudedagsreserve: integreren met zelfstandigenaftrek of stroomlijnen (FED Brochure) Deventer: Kluwer 1995.

³⁷ Er wordt ook wel gezegd dat men niet meer dan een belastingclaim of een negatief pensioenvermogen opbouwt.

Conclusie 6

De oudedagsreserve is niet voor iedere zzp'er toegankelijk. Omdat de zzp'er moet voldoen aan het urencriterium, is de oudedagsreserve niet toegankelijk voor de resultaatgenieter. Wat mij betreft is de oudedagsreserve geen serieuze bouwsteen voor een (gewaarborgde) oudedagsvoorziening en zeker niet voor een nabestaandenvoorziening. Daarom zou de wetgever de regeling af moeten schaffen.

6.2 Stakingslijfrente

Een stakingslijfrente is wat betreft de uitkeringskant en de voorwaarden die de wetgever stelt, een lijfrente zoals alle andere (zie hierna) Het bijzondere zit in de aftrek. Er wordt ook wel gesproken over de stakingsruimte. De stakingslijfrente is een lijfrente waarvoor afzonderlijke maxima gelden voor de aftrek en die alleen voor ondernemers die hun onderneming geheel of gedeeltelijk staken, toegankelijk is (art. 3.129 Wet IB 2001). Het is in feite een uitgestelde manier van pensioenopbouw. In plaats van af te rekenen met de fiscus over de stakingswinst (werkelijke waarde onderneming minus boekwaarde) bedingt men voor de gerealiseerde stakingswinst een oudedagslijfrente en/of een tijdelijke lijfrente. Niet de stakingswinst is belast maar de lijfrenteuitkeringen. De bedragen die op grond van de Wet IB 2001 maximaal aftrekbaar zijn, zijn relatief willekeurig. Ze zijn niet gebaseerd op een koopsom die nodig is om pensioen aan te kopen dat gerelateerd is aan het inkomen dat in de actieve periode is verdiend.

Stakingslijfrente

De ondernemer die zijn onderneming geheel of gedeeltelijk staakt, kan vanwege de omzetting van de stakingswinst in een lijfrente een premie voor een lijfrente in aftrek brengen tot een bedrag van maximaal de hoogte van de stakingswinst maar met niet meer dan:

- a) € 433.053 (2010) als de ondernemer bij staking ten minste 60 jaar is, voor 45 procent of meer arbeidsongeschikt is of de onderneming wordt gestaakt door overlijden.
- b) € 216 533 (2010) als de ondernemer bij staking ten minste 50 jaar is, of de lijfrentetermijnen aan hem toekomen en direct ingaan.
- c) € 108 272 (2010) in alle andere gevallen.

Deze bedragen worden verminderd met andere reeds opgebouwde pensioenaanspraken zoals de oudedagsreserve, de waarde van aanspraken op werknemers- of beroepspensioen en het totaalbedrag van de afgetrokken premies.

Omdat de stakingslijfrente pas in beeld komt bij bedrijfsbeëindiging, laat ik deze hier verder buiten beschouwing. Ik volsta met de opmerking dat de stakingslijfrente alleen toegankelijk is voor ondernemers (niet voor resultaatgenieters) die bij bedrijfsbeëindiging winst maken. De stakingslijfrente biedt in de actieve fase van het zzp-schap dus geen enkele inkomenszekerheid voor de nabestaanden.

Conclusie 7

De stakingslijfrente kan pas bij staking van de onderneming een bijdrage leveren aan de pensioenvoorziening. Voor die tijd biedt deze bouwsteen geen dekking als partnervoorziening. Om van de stakingslijfrente gebruik te maken, moet er sprake zijn van stakingswinst. Veel zzp'ers hebben – als ze als ondernemer gekwalificeerd worden – geen of nauwelijks ondernemingsvermogen en maken dus ook geen stakingswinst. De betekenis van deze bouwsteen is voor zzp'ers uiterst beperkt.

7. Lijfrenten

De 'gewone' lijfrentepremieaftrek is voor iedereen te gebruiken. Voorwaarde is alleen dat er sprake is van een pensioentekort (art. 3.124 Wet IB 2001). Men hoeft dus – anders dan voor de deelname aan de oudedagsreserve – fiscaal gezien niet als ondernemer gekwalificeerd te worden. De zzp'er in transitie en de zzp'er die in de loop van het jaar start, kan dus van de lijfrentepremieaftrek gebruik maken.

7.1 Omvang aftrek

De Nederlandse belastingwetgeving kent in vergelijking met andere EU-lidstaten een royale en gedetailleerde regeling wat betreft de aftrek van lijfrentepremies. Iedereen die in een pensioenregeling geen of onvolgende pensioen opbouwt, heeft recht op premieaftrek voor lijfrente.³⁸ De derde pijler ademt als het ware mee met de tweede pijler. Het bedrag van de maximale lijfrentepremieaftrek in een jaar is onder meer afhankelijk van de pensioenaanspraken die men in hetzelfde jaar als deelnemer in een pensioenregeling in de tweede pijler opbouwt. Iemand met een goede pensioenregeling heeft bij een gelijk inkomen een lagere lijfrentepremieaftrek dan iemand met een matige pensioenregeling. En een ondernemer zonder pensioenregeling heeft een ruimere lijfrentepremieaftrek dan een werknemer met een pensioenregeling bij een gelijk inkomen. Om de maximale lijfrentepremieaftrek te berekenen, is wel enig rekenwerk nodig (zie box lijfrente).

Tot 2003 bevatte de Wet IB 2001 een zogenoemde toetsvrije aftrek. Iedere belastingplichtige kon toen van de lijfrentepremieaftrek (€ 1.000 geïndexeerd) gebruik maken zonder dat aangetoond hoefde te worden dat men een pensioentekort had.³⁹ Bij de afschaffing van de toetsvrije aftrek was het argument dat deze afbreuk deed aan de doelstelling om alleen aftrek te verlenen in situaties waar een daadwerkelijk pensioen-

38 Iemand die in loondienst is en een matige pensioenregeling (bijv. 1% per dienstjaar) heeft, heeft recht op aanvullende lijfrentepremieaftrek. Ook kan degene die wel een goede pensioenregeling heeft over zijn neveninkomen (bijv. als auteur) lijfrentepremieaftrek claimen.

39 In de periode 1992–2001 kende de Wet op de inkomstenbelasting 1964 ook een toetsvrije aftrek. Het oorspronkelijke wetsvoorstel Wet inkomstenbelasting 2001 bevatte geen toetsvrije aftrek maar is er bij nota van wijziging weer geïntroduceerd. Met ingang van 2003 is hij weer afgeschaft.

tekort is. Volgens de toelichting op het wetsvoorstel dat leidde tot de afschaffing voorkomt alleen een getoetste aftrek *freeriders*-gedrag.⁴⁰

De lijfrentepremieaftrek is niet het exclusieve terrein van ondernemers. Iedereen die box 1 inkomen heeft (inkomsten uit arbeid, winst uit onderneming of inkomsten uit overige werkzaamheden), kan van de premieaftrek gebruik maken mits er sprake is van een aantoonbaar pensioentekort (art.3.124 Wet IB 2001). Omdat ondernemers niet aan een pensioenregeling deelnemen, zijn zij voor een gewaarborgde oudedagsvoorziening aangewezen op lijfrentepremieaftrek. De fiscale systematiek is er op gericht om een belastingplichtige de gelegenheid te geven om met behulp van de lijfrente een inkomen na 65 jaar ter grootte van 70 procent van zijn laatste inkomen op te bouwen.⁴¹

De premieaftrek is onder te verdelen in: de jaarruimte, de reserveringsruimte en de stakingsruimte (zie hierna). Voor de beeldvorming is het ook goed te weten dat gelden die zijn afgezonderd in een lijfrente, praktisch gezien alleen door middel van periodieke uitkeringen kunnen toekomen aan verzekeringnemer zelf of na diens overlijden aan zijn nabestaanden. Er wordt ook wel gezegd dat de achterkant van het lijfrenteregime goed is dichtgetimmerd.

⁴⁰ Belastingplan 2003, deel 1, Kamerstukken II 2002/03, 28 706.

⁴¹ Hierbij laat ik verder in het midden of dit inderdaad mogelijk is. Een aftrek van 17% van het arbeidsinkomen lijkt voor ondernemers momenteel geen hinderlijk maximum te zijn.

Lijfrente

De **jaarruimte** is 17 procent van de premiegrondslag (winst uit onderneming, resultaat uit overige werkzaamheden, loon uit dienstbetrekking). De premiegrondslag die wordt verminderd met een AOW-franchise van € 11.345 (2009) is gemaximeerd op € 155.827 (2009). De aftrek bedraagt dus maximaal € 26.490 (2009). Het bedrag van de jaarruimte zal dus jaarlijks wijzigen. Het bedrag van de lijfrentepremieaftrek wordt verminderd met 7,5 maal de waarde van de in het voorafgaande jaar opgebouwde pensioenaanspraak (factor A).

De **reserveringsruimte** is bedoeld om belastingplichtigen die in de voorafgaande zeven jaar geen gebruik hebben gemaakt van de jaarruimte alsnog in staat te stellen het niet gebruikte bedrag als lijfrentepremie in aftrek te brengen. Het bedrag dat alsnog in mindering kan worden gebracht is beperkt tot € 6.831(2010) voor 55-minners en voor 55-plusser tot € 13.490 (2010). De niet-gebruikte reserveringsruimte verdampt na zeven jaar.

Aan de berekeningswijze van de jaarruimte is inherent dat de beginnende zzp'er mogelijk niet voor aftrek in aanmerking komt. Dit komt door de vertragingsfactor bij de berekening van het pensioentekort. Stel dat iemand in de loop van 2009 is gestart als zzp'er. Zijn inkomsten zijn zodanig dat hij ten tijde van de aangifte inkomstenbelasting over 2009, dus in 2010, besluit om te starten met de opbouw van een oudedagsinkomen door middel van een lijfrente. Voor de berekening van zijn aftrek is de pensioenaangroei die hij als werknemer in de pensioenregeling in 2008 heeft, doorslaggevend. Het gaat immers om de pensioenaangroei in het jaar voorafgaand aan het jaar waarover iemand aangifte doet. Als de zzp'er twee jaar eerder nog deelnam in een pensioenregeling zal hij geen of weinig lijfrenteaftrek krijgen. Een toetsvrije aftrek (zie hierna) is een oplossing voor deze belemmering.

Het gevolg van deze vertragingsfactor is dat de zzp'er, of meer in het algemeen de ondernemer die stopt met zijn activiteiten, twee jaar later nog lijfrentepremieaftrek kan claimen over de winst van twee jaar eerder. Dit zal veelal zijn als hij al met pensioen is! Is hij echter op dat

moment 65 jaar of ouder dan krijgt hij geen lijfrentepremieaftrek meer⁴². De zzp'er mist hierdoor in feite twee jaar pensioenopbouw.

Tot 1 januari 2008 was alleen een professionele verzekeraar toegestaan als contractpartner voor een lijfrente.⁴³ Vanaf die datum zijn er een tweetal professionele uitvoerders bijgekomen: banken en beleggingsinstellingen. Wanneer een bank optreedt als contractant, spreken we van een bancaire lijfrente.⁴⁴ Gaat het om een lijfrente die is ondergebracht bij een beleggingsinstelling dan gaat het om een beleggingslijfrente. Deze twee nieuwe lijfrentevarianten zijn in de wet gekomen als gevolg van het initiatief-wetsvoorstel Depla/Blok. De aanleiding voor het indienen van dit wetsvoorstel was – blijkens de memorie van toelichting – de hoge kosten die verzekeraars voor lijfrente in rekening brengen en het gebrek aan transparantie. Als het wetsvoorstel het beoogde effect heeft, is dit voor zzp'ers uiterst welkom. De hoge kosten zijn voor veel zzp'ers reden om het pensioen weg te bezuinigen.⁴⁵

Dat de uitbreiding van de mogelijkheden voor pensioensparen tot meer concurrentie en dus ook tot lagere kosten leidt, is geen onlogische gedachte. De zzp'er is wat dat betreft al op zijn wenken bediend. Na de introductie van de bancaire lijfrente is al een flinke verschuiving te zien van levensverzekeraars naar banken.

42 Art. 3.127, Wet IB 2001.

43 De toegelaten uitvoerders zijn opgesomd in art. 3.126, Wet IB 2001. In beginsel gaat het alleen om professionele levensverzekeraars en pensioenfondsen. Bij wijze van uitzondering opgenomen voor het geval de lijfrente is bedongen voor overdracht van een onderneming of een gedeelte van een onderneming. In dat geval mag de overnemende ondernemende ondernemer (natuurlijk persoon of rechtspersoon) als uitvoerder optreden.

44 De bancaire lijfrente is de bankvariant van de lijfrente. Het lijfrentesparen bij de bank wordt ook wel banksparen genoemd. Ik geef de voorkeur aan de term bancaire lijfrente vanwege het onderscheidend karakter. Vanaf 1 januari 2008 is immers ook mogelijk om fiscaal gefaciliteerd bij een bank te sparen op een spaarrekening eigen woning ter aflossing van de hypothecaire geldlening op de eigen woning. Ook dit wordt wel banksparen genoemd.

45 FNV, De Dynamische driehoek op de arbeidsmarkt, 2001. Volgens de FNV wordt er zelfs gesproken over "wurgpolissen" waarbij verzekeraars 40 tot 65 % van het ingelegde bedrag reserveren voor administratie en risico's. Volgens Driessen Pensioen Magazine 2007, nummer 2 zijn pensioenproducten in de derde pijler vaak duur en slecht.

Conclusie 8

Iedere zzz'er kan gebruik maken van de lijfrentepremieaftrek. De maximumaftrek is redelijk ruim, 17 procent van het arbeidsinkomen onder aftrek van een AOW-franchise. Waardeaangroei van een pensioenaanspraak in de tweede pijler als gevolg van actieve deelname in een pensioenregeling in hetzelfde jaar, verlaagt de maximale aftrek. Een minpunt qua toegankelijkheid is wel dat jaarlijks een berekening nodig is.

7.2 Toetsvrije lijfrentepremieaftrek

Een toetsvrije aftrek is een bedrag aan lijfrentepremie dat iemand in aftrek kan brengen zonder aan te tonen dat hij een pensioentekort heeft. In 2002 bevatte de Wet IB 2001 een kleine zogenoemde toetsvrije basisaftrek van € 1.069⁴⁶. Omdat alleen een getoetste aftrek *freeriders*-gedrag zou voorkomen en een ongetoetste aftrek afbreuk deed aan de doelstelling om alleen in situaties waarin sprake is van een pensioentekort aftrek toe te staan, kwam deze te vervallen.

De gedachte dat er alleen dan aftrek wordt verleend voor betaalde lijfrentepremie is een kenmerk van het Nederlandse fiscale kader voor pensioen en lijfrente. Alleen als het aantoonbaar nodig is, wordt er fiscale aftrek verleend. Een toetsvrije aftrek is in wezen een uitzondering op deze regel en is op praktische overwegingen gebaseerd.

Hoewel de berekening van de jaarruimte op zich niet gecompliceerd is, zal de zzz'er zich niet gestimuleerd voelen van de jaarruimte gebruik te maken. In de praktijk zal hij voor de zekerheid toch een adviseur raadplegen. Bovendien brengt de huidige systematiek van jaarlijkse berekening, waaraan fluctuaties inherent zijn, met zich mee dat mensen van jaar tot jaar een koopsom zullen storten. Dit alles werkt kostenverhogend en belemmerend. Een beperkte toetsvrije lijfrentepremieaftrek heeft verschillende voordelen. Allereerst is er geen jaarlijkse berekening voor nodig, wat uitnodigend werkt. Bovendien zijn mensen eerder

⁴⁶ In de periode 1992-2001 bevatte de Wet op de inkomstenbelasting 1964 voor echtparen een toetsvrije aftrek van f 10.000. Dit bedrag was door indexatie in 2000 opgelopen tot ruim f 12.000. Dit bedrag was zodanig dat daarmee in 30 jaren een oudedagsvoorziening van ongeveer f 25.000 opgebouwd zou kunnen worden.

geneigd zijn maandelijks een vast bedrag automatisch opzij te zetten dan één keer per jaar een groter bedrag, waarvan de hoogte afhankelijk is van het inkomen in het voorafgaande jaar en waarvoor een berekening nodig is.

Een toetsvrije aftrek zou wat mij betreft niet al te hoog moeten zijn. Het zou niet meer moeten zijn dan een instapmogelijkheid om degenen met een jaarinkomen van € 30.000 tot € 40.000 – samen met de AOW – een adequate oudedagsvoorziening op te kunnen laten bouwen.

Wat betreft een dergelijke toetsvrije aftrek, kan gekozen worden om die te beperken tot een bepaalde categorie belastingplichtigen (zzp'ers, ondernemers, resultaatgenieters of alleen voor degenen die niet aan enige pensioenregeling deelnemen). Een beperking is op zich juist, maar zal afhankelijk van de vormgeving ongetwijfeld tot afbakeningsproblemen leiden. Omdat zoals gezegd de afgezonderde gelden alleen in de vorm van lijfrentetermijnen toe kunnen komen aan de begunstigen en omdat het om een geringe aftrek gaat, zou ik vooralsnog die beperking niet opleggen. Als er toch een beperking zou moeten komen, is het doeltreffend om de aftrek te beperken tot iemand die in hetzelfde jaar niet actief in een pensioenregeling deelneemt en niet tevens aan de oudedagsreserve doteert. Een bijkomend voordeel van een toetsvrije aftrek is dat de belastingdienst minder hoeft te controleren.

Een verschil met het werknemerspensioen in de tweede pijler is dat voor lijfrente jaarlijks een berekening gemaakt moet worden. Bij het werknemerspensioen wordt in feite maar één keer, namelijk bij het opzetten van de regeling, fiscaal getoetst. Dat de fiscale mogelijkheden van de lijfrentepremieaftrek niet gelijk zijn aan de mogelijkheden van het werknemerspensioen is een gevolg van de ontwikkeling van het fiscale kader voor werknemerspensioen en dat voor lijfrenten. In het algemeen kunnen we stellen dat werknemers en ondernemers wat betreft de opbouw voor een pensioenvoorziening niet gelijk worden behandeld.⁴⁷

⁴⁷ Zie uitgebreider Dietvorst e.a. 2006.

Ik ben om de volgende redenen voorstander van een gerichte onge-toetste lijfrentepremieaftrek als instapmodel:

1. *Toegankelijkheid.* De toegankelijkheid van het lijfrenteregime zal er zeker door bevorderd worden. Geen rekenwerk meer, niet meer wachten op de jaarcijfers en geen administratieve verplichtingen. Een belasting- of financieel adviseur is niet nodig. Toegang tot internet is voldoende.
2. *Bevordering pensioendisdiscipline.* Een beperkte ongetoetste aftrek bevordert de pensioendisdiscipline in die zin dat mensen eerder geneigd zijn maandelijkse premie te storten en niet te wachten tot de jaarcijfers bekend zijn. Of een toetsvrije aftrek meer belastingplichtigen ertoe zal brengen een pensioenvoorziening te treffen – en zo ja, hoeveel – is natuurlijk maar de vraag. Maar: baat het niet, dan schaadt het niet.
3. *Instapmodel.* In het verlengde van het voorgaande geldt dat de zzp'er later, als het inkomen hoger is, de bestaande voorziening uit kan bouwen.
4. *Freeriders-gedrag.* Anders dan de wetgever zie ik niet waarom iemand die er gezien zijn pensioensituatie geen behoefte aan heeft, middelen in een lijfrentevoorziening af zal zonderen. Het lijfrentevermogen kan immers uitsluitend in de vorm van belaste lijfrentetermijnen opgenomen worden. Het fiscale kader is zo vormgegeven dat onbedoeld gebruik uitgesloten is.
5. *Toetsvrije aftrek via oudedagsreserve.* De toetsvrije aftrek via de oudedagsreserve voor degene die als ondernemer gekwalificeerd wordt, verdwijnt en wordt dus ook voor resultaatgenieters toegankelijk. De huidige ongelijke situatie verdwijnt daarmee naar het rariteitenkabinet.
6. *Vertragingfactor.* De belemmerende werking die inherent is aan de vertragingfactor, wordt met een toetsvrije aftrek verholpen.

Conclusie 9

De lijfrentepremieaftrek biedt de zzp'er voldoende (keuze)mogelijkheden om iets voor later opzij te zetten. De vertragingsfactor rijdt de beginnende zzp'er echter in de wielen. Dat jaarlijks een berekening nodig is, werkt niet erg bevorderend. Daarom zou de wetgever moeten overwegen om bij wijze van instapmodel een gerichte toetsvrije lijfrentepremieaftrek in te voeren. Om *freeriders*-gedrag te voorkomen en vanwege de budgettaire beheersbaarheid, zou de toetsvrije aftrek alleen gebruikt moeten kunnen worden door een belastingplichtige die op 31 december van het jaar waarover aangifte inkomstenbelasting wordt gedaan, niet actief in een pensioenregeling deelnam of in dat jaar aan de oudedagsreserve doteerde.⁴⁸

⁴⁸ Een gevolg van deze formulering is dat een zzp'er die tevens in loondienst is geen gebruik kan maken van de toetsvrije aftrek. In dat geval zal jaarlijks een berekening gemaakt moeten worden. Een toetsvrije aftrek zal de zzp'er wellicht niet massaal stimuleren om van de lijfrentepremieaftrek gebruik te maken, maar de wetgever legt de zzp'er in ieder geval geen strobreed in de weg. Het is verder aan aanbieders van lijfrenten (banken en verzekeraars) om aantrekkelijke proposities te doen.

8. Diversen

8.1 Arbeidsongeschiktheid

Een arbeidsongeschiktheidsvoorziening mag in dit verband niet aan de aandacht ontsnappen. Het inkomen van werknemers (met uitzondering van dga's) bij arbeidsongeschiktheid is veiliggesteld door de WIA. De pensioenregeling van werknemers bepaalt doorgaans dat de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid wordt voortgezet. De premie komt dan ten laste van het pensioenfonds. Als het pensioen bij een verzekeraar is ondergebracht, kan premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid afzonderlijk zijn meeverzekerd.

De ondernemer die zijn inkomen bij arbeidsongeschiktheid veilig wil stellen kan daarvoor een arbeidsongeschiktheidsverzekering afsluiten. De premie daarvoor is als uitgave voor pensioenvoorzieningen aftrekbaar van het inkomen (art. 3.124 Wet IB 2001). Er geldt geen maximum voor het aftrekbare bedrag. De uitkeringen vormen belastbaar inkomen. De ondernemer die in de derde pijler door middel van een lijfrente een oudedagsvoorziening opbouwt kan, mits het een lijfrente is die bij een levensverzekeraar is gesloten, premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid meeverzekeren. Treedt arbeidsongeschiktheid in, dan neemt de verzekeraar de premiebetaling over.

In dit verband willen we ook de aandacht vestigen op een verzekeringsvorm die in Nederland nooit is doorgebroken: de *dread-disease* verzekering.⁴⁹ Deze verzekering keert een bedrag ineens uit als de verzekerde wordt getroffen door een of meer in de polis omschreven ziekten. Men spreekt in dit verband wel van de *classical four*, vier zogenaamde klassieke ziekten die verzekerd zijn: hartaanval, hartoperatie, hersenbloeding en kanker. De premie voor een dergelijke verzekering is uiteraard lager dan die voor een gebruikelijke arbeidsongeschiktheidsverzekering. De premie is niet aftrekbaar en een kapitaaluitkering is niet belast.

Conclusie 10

De Wet IB 2001 legt de ondernemer/zzp'er geen stobreed in de weg als hij een inkomensvoorziening wil treffen voor het geval hij arbeidsongeschikt wordt. De premie is onbeperkt aftrekbaar en de uitkeringen zijn belastbaar.

⁴⁹ Dietvorst 1994.

8.2 Overlijden

Meer nog dan het sparen voor de oudedag vraagt de partnervoorziening maatwerk. Eigen inkomen van de partner, leeftijd van de partner (in verband met Anw-aanspraken), een overlijdensdekking bij de hypotheek op de eigen woning, en minderjarige kinderen zijn elementen die voor een maatwerkadvies een rol spelen. Hieronder volgt een overzicht van een aantal van deze elementen, die vanwege de beperkingen van enkele mogelijkheden, in samenhang moeten worden gezien.

1. De Pensioenwet (art. 61) geeft de deelnemer die uit een pensioenregeling stapt, ten tijde van de beëindiging van de deelname het recht om in plaats van het ouderdomspensioen of een deel van het ouderdomspensioen te kiezen voor partnerpensioen. Deze uitruilmogelijkheid is echter beperkt. Het partnerpensioen mag maximaal 70 procent bedragen van het ouderdomspensioen dat na uitruil resteert. Deze beperking zal in veel gevallen tot gevolg hebben dat het partnerpensioen vanwege het beperkt aantal dienstjaren niet het gewenste niveau heeft. Op zich hoeft dat niet erg te zijn, als de partner tenminste een eigen inkomen heeft.
2. De nablijfregeling van art. 54 Pensioenwet is wat mij betreft van groot belang in de eerste periode na beëindiging van de deelname in de pensioenregeling. Ook deze regeling heeft beperkingen.
3. Niet alle pensioenregelingen geven deze nablijfmogelijkheid. De nablijfmogelijkheid is geen wettelijk recht. Het zal moeilijk zijn de pensioenfondsen een wettelijke nablijfplicht op te leggen.
4. De pensioenregelingen die deze mogelijkheid wel geven, bieden aan de pensioenregeling in zijn geheel voort te zetten en niet de regeling deels, voor het partnerpensioen, voort te zetten.⁵⁰ De nablijfmogelijkheid heeft naar mijn inschatting in de huidige opzet geen grote toekomst. Dat is anders wanneer het vijfde lid van art. 55 Pensioenwet uitgebreid zou worden.⁵¹ Er zijn verschillende varianten denkbaar. Zo zou bepaald kunnen worden dat een ex-deelnemer in een pensioenregeling die niet aansluitend in een nieuwe pensioenregeling deel-

50 Fiscaal gezien wordt een gedeeltelijke voortzetting door de ex-deelnemer ook gefacilieerd.

51 Dit artikel bepaalt dat de ex-deelnemer in een pensioenregeling met partnerpensioen op risicobasis gedurende de periode dat hij een WW-uitkering krijgt aanspraak houdt op partnerpensioen.

neemt, gedurende een korte periode van bijvoorbeeld een jaar tegen betaling van een doorsnee premie of een actuariële premie aanspraak heeft op partnerpensioen. Denkbaar is ook dat de ex-deelnemer het eerste jaar na de beëindiging voor het partnerpensioen gedekt blijft en dat de financiering voor rekening van het fonds komt.⁵²

5. In fiscaal opzicht zijn er twee wegen die tot een partnervoorziening kunnen leiden. De eerste is een box 1 voorziening in de vorm van een lijfrente. De premie is aftrekbaar en de uitkeringen zijn belast. Als een lijfrentevoorziening voorziet in een uitkering bij overlijden in de vorm van periodieke uitkeringen dan is de premie voor dat deel aftrekbaar. Als de lijfrente voorziet in een kapitaal ineens bij overlijden, is het daarmee corresponderende deel van de premie niet aftrekbaar en de uitkering niet belast in box 1. De tweede vorm is een afzonderlijke (tijdelijke) overlijdensverzekering die voorziet in de eenmalige uitkering van een kapitaal. Voor de belastingheffing is dit een zogenaemde box 3 polis.⁵³ De uitkering is niet belast met inkomstenbelasting.

Een partnervoorziening is wat mij betreft maatschappelijk gezien belangrijk. Hier ligt voor het pensioenfonds een belangrijke taak. Wanneer de dekking van het partnerpensioen afloopt, moet het pensioenfonds de deelnemer erop wijzen dat hij elders een partnervoorziening treft. Het is in het belang van de ex-deelnemer dat deze dekkingstermijn niet langer dan een jaar is. Na verloop van die periode kan de ex-deelnemer zijn zaken op orde hebben en elders dekking zoeken. Naarmate de periode langer is, zal het vanwege de toegenomen leeftijd of de gevraagde gezondheidswaarborgen misschien moeilijker worden elders dekking te vinden tegen een aanvaardbare prijs.

52 Men zou kunnen redeneren dat de deelnemer met een doorsneepremie een stukje voorgefinancierd heeft waarvan hij anders geen gebruik meer maakt.

53 De waarde ervan is voor de vermogensrendementsheffing van 1,2% nihil of bijna nihil.

Conclusie 11

Een wettelijk recht om gedurende een korte (bijvoorbeeld één jaar) periode de dekking van het partnerpensioen voort te zetten tegen een actuariële premie, tegen een doorsnee premie of voor rekening van het fonds, zou een flinke stap vooruit zijn voor het pensioen van de zzp'er. Een tijdelijke overlijdensverzekering in box 3 is een goede optie voor een nabestaandenvoorziening.

8.3 Levensloopregeling voor zelfstandigen

De levensloopregeling is (nog) niet toegankelijk voor ondernemers en resultaatgenieters. Dat een levensloopachtige regeling ook voor zzp'ers, overige ondernemers en resultaatgenieters toegankelijk zou moeten zijn, is herhaaldelijk bepleit en bediscussieerd. De voor werknemers geldende levensloopregeling kan niet een-op-een worden opengesteld voor zzp'ers en overige ondernemers en resultaatgenieters. De regeling voor deze groep belastingplichtigen zal sowieso in de Wet IB 2001 opgenomen moeten worden.

De levensloopregeling kent in ieder geval meer bestedingsmogelijkheden dan pensioen en lijfrente. Als het fiscale afkoopverbod wordt overtreden, is belastingheffing in box 1 de enige consequentie. Dit maakt de levensloopregeling een zeer geduchte concurrent voor lijfrente en pensioen.

Als de levensloopregeling zoals die nu voor werknemers geldt, een-op-een wordt omgebouwd voor ondernemers en resultaatgenieters, is dat voor zzp'ers een aantrekkelijk alternatief voor lijfrenten. De levensloopregeling kent immers geen franchise en er is geen berekening nodig. Het opstellen van de levensloopregeling voor resultaatgenieters lijkt gezien vanuit het perspectief van de zzp'er logisch; het zal de wetgever minder logisch in de oren klinken. De bijklussende werknemer zal dan ook een deel van zijn neveninkomsten in de levensloopregeling kunnen storten.

Het lijkt logisch dat de levensloopregeling voor ondernemers fiscaal geruisloos, dat wil zeggen zonder belastingheffing, omgezet moet kunnen worden in een lijfrente. Werknemers kunnen immers hun levenslooptegoed ook in hun pensioenregeling onderbrengen. Voorwaarde om dat fiscaal geruisloos te kunnen laten verlopen, is wel dat de pensioenregeling na de omzetting nog binnen de begrenzings blijft die de Wet op de Loonbelasting 1964 aan pensioenregelingen stelt.⁵⁴ In dat licht bezien zou de omzetting in een lijfrente alleen maar mogelijk zijn als er sprake is van een aantoonbaar pensioentekort. Zou deze voorwaarde niet gesteld worden, dan zou er via de levensloopregeling voor ondernemers een toets- en franchisevrije lijfrentepremieaftrek komen.

Conclusie 12

Een levensloopregeling voor zzp'ers is een erg aantrekkelijke en flexibele mogelijkheid om een deel van het inkomen voor later te reserveren.

8.4 Pensioenvrijstelling box 3

Op het vlak van een box 3-vrijstelling is er een aantal mogelijkheden. Denkbaar is bijvoorbeeld een vrijstelling voor de waarde van een speciale spaarrekening die voor pensioendoeleinden kan worden gebruikt. Er is geen sprake van de omkeerregel zoals voor werknemerspensioen, maar het gaat om geld waarover in box 1 al inkomstenbelasting is betaald. De waarde van een dergelijke geblokkeerde spaarrekening kan onder bepaalde voorwaarden worden vrijgesteld van vermogensrendementsheffing. Als er in box 3 iets zou moeten gebeuren, gaat mijn voorkeur uit naar een eenvoudige variant, een oude bekende uit de Wet op de Vermogensbelasting 1964: de oudedagsvrijstelling. De reden: de eenvoud en het feit dat het een beproefd recept is. Deze vrijstelling werd per 1 januari 1981 in de Wet op de Vermogensbelasting 1964 ingevoerd. De vrijstelling die in de praktijk goed werkte, hangt nauw samen met de vrijstelling voor pensioenrechten.

⁵⁴ Art. 61h, lid 6, Uitvoeringsregeling loonbelasting 2001.

In de Wet op de Vermogensbelasting 1964 werden aanspraken die berustten op een pensioenregeling niet tot de bezittingen gerekend.⁵⁵ Omdat belastingplichtigen die geen of weinig pensioenrechten hadden maar die wel ander vermogen (bijvoorbeeld een eigen woning) hadden dat eenzelfde functie vervulde voor de heffing van de vermogensbelasting niet op dezelfde manier werden behandeld, werd de oudedagsvrijstelling ingevoerd.

Oudedagsvrijstelling

De techniek van de vrijstelling was als volgt. Afhankelijk van de leeftijd van de belastingplichtige werd de belastingvrije som verhoogd. Het bedrag van de verhoging was afhankelijk van de vraag of iemand was gehuwd of niet, zijn leeftijd en de aanspraken waarop recht bestond uit hoofde van een pensioenregeling of lijfrenteovereenkomst. Het bedrag van de vrijstelling voor ongehuwden was ongeveer 70 procent van het bedrag dat gold voor gehuwden. Het bedrag van de vrijstelling liep in leeftijdsklassen van vijf jaar op en was afgeleid van het bedrag dat men in die leeftijdscategorie zou moeten reserveren om op 65-jarige leeftijd een levenslange uitkering te kunnen bedingen, gelijk aan de geldende AOW-uitkering.

Degene die echter wel pensioenaanspraken boven een bepaald niveau kon ontlenen aan een pensioenregeling, had geen recht op de oudedagsvrijstelling. De oudedagsvrijstelling kwam tegelijkertijd met de Wet op de Vermogensbelasting 1964 door de invoering van de Wet IB 2001 te vervallen.

⁵⁵ Artikel 16b, Wet op de Vermogensbelasting 1964 regelde met ingang van 1981 de vrijstelling voor belastingplichtigen ouder dan 35 jaar (aanvankelijk 25 jaar) die geen of weinig pensioen- of lijfrente rechten had. De motivering van de vrijstelling was omstreden. In de literatuur werd de vrijstelling verdedigd omdat pensioen vergelijkbaar was met toekomstig salaris en het recht op toekomstig salaris ook niet tot de bezittingen behoorde. Degene die in de jaren zeventig van de vorige eeuw geen pensioenrechten had maar wel een eigen woning werd door de explosieve waardeverhoging van onroerend goed in de heffing van de vermogensbelasting betrokken. Dit stond in schril contrast met de vrijstelling voor pensioen, lijfrente en kapitaalverzekeringen. Zie: Dietvorst 1983.

Een variant op de oudedagsvrijstelling is de door de FNV voorgestelde vrijstelling in box 3.⁵⁶ Dan zou op dezelfde leest geschoeid kunnen worden, tenminste als de wetgever aanleiding ziet om belastingplichtigen in het algemeen een pensioenvrijstelling te geven in box 3.

De redenering die gold voor de oudedagsvrijstelling enkele decennia geleden, kan nu weer worden gevolgd voor een pensioenvrijstelling in box 3. Een belastingplichtige die om bepaalde redenen geen pensioen- of lijfrentevoorziening opbouwt, maar wel ander vermogen heeft dat dezelfde functie vervult, wordt immers fiscaal slechter behandeld dan de belastingplichtige die wel pensioen- of lijfrentevoorzieningen heeft. De waarde van deze laatste aanspraken komt namelijk door de toepassing van de omkeerregel in box 3 terecht. Het bedrag van de pensioenvrijstelling zal – net als bij de oudedagsvrijstelling – gekort moeten worden met bestaande pensioen- en lijfrentevoorzieningen. Toentertijd leverde de toepassing van de oudedagsvrijstelling in de vermogensbelasting geen uitvoeringsproblemen op. Gezien de huidige stand van zaken van de techniek, zullen vanuit die hoek geen argumenten aangevoerd kunnen worden om een dergelijke vrijstelling tegen te houden. Een pensioenvrijstelling in box 3 lijkt daarom een logische stap. Het pensioenregister (in te voeren in 2011) zal bij de uitvoering een cruciale rol kunnen en moeten spelen. De ouderentoeslag van art. 5.6, lid 1, onderdeel b Wet IB 2001, waarbij de toeslag gerelateerd is aan het inkomen uit werk en woning, zou voor dit doel opgerekt en uitgebreid kunnen worden voor

56 "De zzp-bonden van de FNV hebben onlangs een contract met Achmea en het Pensioenfonds Kunst & Cultuur afgesloten om tot een onderlinge waarborgmaatschappij te komen. Hierbinnen zullen pensioenproducten worden ontwikkeld voor zzp'ers die voldoen aan de uitgangspunten van keuzevrijheid, maatwerk en flexibiliteit. Eén van de producten waarover wordt nagedacht is de zogenaamde netto-netto-regeling, waarbij een zzp'er voor zijn pensioen (netto) geld opzij mag zetten dat later ook netto wordt uitgekeerd. De fiscus belast momenteel gespaarde bedragen jaarlijks met 1,2 procent vermogensrendementsheffing. De FNV zal zich richting de politiek beijveren om spaargeld dat aangewend wordt voor pensioen hiervan uit te zonderen." FNV, De Dynamische driehoek op de arbeidsmarkt, 2001.

65-minners. Een variant op de oudedagsvrijstelling is de door Teulings geopperde regeling.⁵⁷

Conclusie 13

De twee ideeën voor een box-3 vrijstelling vertonen in de basis veel gelijkenis. Ze bieden meer dan voldoende aanknopingspunten om verder na te denken over een box-3 vrijstelling voor pensioenen.

⁵⁷ Teulings 2008. Hij stelt dat over spaargeld dat is geaccumuleerd voor consumptie en wordt verdeeld over de levensloop geen vermogensbelasting (lees: box 3 heffing) verschuldigd zou moeten zijn. De gedachte is dat vermogensbelasting verstorend werkt omdat toekomstige consumptie zwaarder wordt belast dan huidige consumptie. Teulings spreekt in dit verband over een van belasting (box 3) vrijgestelde geïntegreerde spaarrekening waarin vermogen voor "consumptie-egalitatie en pensioen" is gescheiden van ander vermogen. Spaargeld voor sociale zekerheid en pensioen wordt dan vrijgesteld van box-3 heffing. De Teulings-variant gaat er van uit dat er gelden worden afgezonderd op een bankrekening. De herintroductie van de oudedagsvrijstelling is niet meer dan een extra vrijstelling in box 3.

9. Conclusies en aanbevelingen

Conclusie 1

Een zzp'er is fiscaal en juridisch gezien voor de opbouw van oudedagsvoorziening aangewezen op de lijfrente in de derde pijler. De ex-werknemer valt vanwege het verliezen van de status van werknemer niet meer onder de pensioenregeling waar hij voorheen aan deelnam. De Pensioenwet is daar niet van toepassing op lijfrenten. Bovendien zijn de fiscale spelregels anders dan voor het werknemerspensioen in de tweede pijler. De Pensioenwet biedt de mogelijkheid om de pensioenregeling voort te zetten. Deze nablijfregeling kan de zzp'er in de overgangperiode naar het zelfstandig ondernemerschap begeleiden.

Conclusie 2

Voorwaarden en vormgeving van de fiscale kaders voor het werknemerspensioen (tweede pijler) en lijfrente (derde pijler) zijn de afgelopen jaren naar elkaar toegegroeid. Het fiscale kader voor werknemerspensioen is ruimer dan dat voor lijfrenten (derde pijler). Wat mij betreft zou het fiscale pensioenkader voor alle belastingplichtigen gelijk moeten zijn, ongeacht of iemand in dienstbetrekking is of dat iemand op andere wijze aan het arbeidsproces deelneemt en zijn inkomen verdient.

Conclusie 3

Het maatschappelijk belang van voortzetting van de bestaande pensioenregeling is groot, als het partnerpensioen op risicobasis is gefinancierd. De nablijfregeling heeft om verschillende redenen in de praktijk geen of geringe betekenis voor de zzp'er:

- 1) Niet alle pensioenfondsen/regelingen bieden de nablijfmogelijkheid.
- 2) De tienjaarsperiode is niet meer dan een dode letter in de wet omdat de fiscale facilitering ophoudt. Bovendien geldt het oprekken van de driejaarsperiode alleen voor degenen die aansluitend aan hun dienstbetrekking als ondernemer worden aangemerkt.
- 3) Het feit dat de zzp'er die van de nablijfregeling gebruik maakt, zowel het werknemers- als het werkgeversdeel van de premie verschuldigd is, kan afschrikken. De zzp'er zou ermee geholpen zijn als hij het wettelijk recht krijgt gedurende een korte periode alleen het partnerpensioen – al dan niet tegen een actuariële premie – te continueren.

Conclusie 4

Het zou in het pensioenbelang van de ex-deelnemer zijn als de pensioenuitvoerder van zijn recht tot afkoop gebruik maakt en de ex-deelnemer aanbiedt om de afkoopsom rechtstreeks om te zetten in een lijfrenteaanspraak bij een aanbieder van lijfrenten naar keuze. Een dergelijke waardeoverdracht is een goede bijdrage aan de start van de pensioenvoorziening van de zzp'er. Om deze overdracht fiscaal geruisloos te laten verlopen, zal de fiscale regelgeving aangepast moeten worden. Het voordeel zou zijn dat alles in één hand ligt en in één regeling is ondergebracht, wat de overzichtelijkheid bevordert.

Conclusie 5

Een zzp'er die een beroep uitoefent waarop een verplichtgestelde beroepspensioenregeling van toepassing is, neemt dezelfde pensioenpositie in als de overige beroepsgenoten. De nablijfregeling is van belang wanneer de beroepsgenoot na de transitie van werknemer naar zzp'er een ander beroep uit gaat oefenen en dus niet langer gekwalificeerd is om verplicht deel te nemen aan de beroepspensioenregeling.

Conclusie 6

De oudedagsreserve is niet voor iedere zzp'er toegankelijk, omdat de zzp'er moet voldoen aan het urencriterium en omdat de reserve niet toegankelijk is voor de resultaatgenieter.

Wat mij betreft is de oudedagsreserve geen serieuze bouwsteen voor een (gewaARBorgde) oudedagsvoorziening en zeker niet voor een nabestaandenvoorziening. Daarom zou de wetgever de regeling af moeten schaffen.

Conclusie 7

De stakingslijfrente kan pas bij staking van de onderneming een bijdrage leveren aan de pensioenvoorziening. Vóór die tijd biedt deze bouwsteen geen dekking als partnervoorziening. Om van de stakingslijfrente gebruik te kunnen maken, moet er sprake zijn van stakingswinst. Veel zzp'ers hebben – als ze als ondernemer gekwalificeerd worden – geen of nauwelijks ondernemingsvermogen en maken dus ook geen stakingswinst. De betekenis van deze bouwsteen is voor zzp'ers uiterst beperkt.

Conclusie 8

Iedere zzp'er kan gebruik maken van de lijfrentepremieaftrek. De maximaal aftrek is redelijk ruim: 17 procent van het arbeidsinkomen onder aftrek van een AOW-franchise. Waardeaangroei van een pensioen-aanspraak in de tweede pijler als gevolg van actieve deelname in een pensioenregeling in hetzelfde jaar, verlaagt de maximale aftrek. Een minpunt qua toegankelijkheid is dat jaarlijks een berekening nodig is.

Conclusie 9

De lijfrentepremieaftrek biedt de zzp'er voldoende (keuze)mogelijkheden om iets voor later opzij te zetten. De vertragingsfactor rijdt de beginnende zzp'er echter in de wielen. Dat jaarlijks een berekening nodig is, werkt niet erg bevorderend. Daarom zou de wetgever moeten overwegen om bij wijze van instapmodel een gerichte toetsvrije lijfrentepremieaftrek in te voeren. Om *freeriders*-gedrag te voorkomen en vanwege de budgettaire beheersbaarheid zou de toetsvrije aftrek alleen gebruikt moeten kunnen worden door een belastingplichtige die op 31 december van het jaar waarover aangifte inkomstenbelasting wordt gedaan, niet actief in een pensioenregeling deelnam of in dat jaar aan de oudedagsreserve doteerde.

Conclusie 10

De Wet IB 2001 legt de ondernemer/zzp'er geen strobreed in de weg als hij een inkomensvoorziening wil treffen voor het geval hij arbeidsongeschikt wordt. De premie is onbeperkt aftrekbaar en de uitkeringen zijn belastbaar.

Conclusie 11

Een wettelijk recht om gedurende een korte (bijvoorbeeld één jaar) periode de dekking van het partnerpensioen voort te zetten tegen een actuariële premie, tegen een doorsnee premie of voor rekening van het fonds, zou een flinke stap vooruit zijn voor het pensioen van de zzp'er. Een tijdelijke overlijdensverzekering in box 3 is een goede optie voor een nabestaandenvoorziening.

Conclusie 12

Een levensloopregeling voor zzp'ers is een erg aantrekkelijke en flexibele mogelijkheid om een deel van het inkomen voor later te reserveren.

Conclusie 13

De twee ideeën voor een box-3 vrijstelling vertonen in de basis veel gelijkenis. Ze bieden meer dan voldoende aanknopingspunten om verder na te denken over een box-3 vrijstelling voor pensioenen. Als een vrijstelling in box 3 wordt vormgegeven als extra vrijstelling, is er geen sprake van een gewaarborgde oudedagsvoorziening. Dit is anders, wanneer het zou gaan om een geblokkeerde bankrekening.

Aanbevelingen

- 1) De wetgever zou na moeten denken over een *arbeidsvormneutraal* pensioenkader waarin alle belastingplichtigen gelijke fiscale ondersteuning krijgen bij hun pensioenopbouw, ongeacht of iemand in dienstbetrekking is of op andere wijze aan het arbeidsproces deelneemt.
- 2) De wetgever moet in de Pensioenwet de ex-deelnemer, die aansluitend niet in een andere pensioenregeling deelneemt, het wettelijk recht geven om de pensioenregeling gedurende een korte periode voor alleen het partnerpensioen – al dan niet tegen een actuariële premie – te continueren. Daartoe is een aanpassing van de Pensioenwet nodig.
- 3) Een afkoopsom klein pensioen zou zonder belastingheffing rechtstreeks in een lijfrente ondergebracht moeten kunnen worden. De fiscale regels moeten daarvoor aangepast worden.
- 4) De oudedagsreserve moet zo snel mogelijk door de wetgever afschaft worden. De Wet IB 2001 zal daarvoor gewijzigd moeten worden.
- 5) Er moet een 'instapmodel lijfrente' in de vorm van een gerichte toetsvrije aftrek ingevoerd worden. Dit verlaagt de drempel voor de zzp'er om iets aan zijn pensioen te doen en biedt op korte termijn de helpende hand aan zzp'ers. De wetgever kan deze gerichte aftrek in het Belastingplan 2011 meenemen.
- 6) De aanbieders van lijfrenten zijn samen met belangenbehartigers aanzet om in collectieve of mantelcontracten – tegen aantrekkelijke voorwaarden – lijfrenten aan te bieden. Internet en het pensioenregister (met ingang van 1 januari 2011) kunnen daarbij een centrale rol spelen. De wetgever kan een flinke steun in de rug geven door het instapmodel lijfrente mogelijk te maken. Een mediacampagne onder het motto 'Help, mijn man wordt zzp'er!' of 'Een slimme zzp'er is op zijn toekomst voorbereid' zal het pensioenbewustzijn zeker verhogen.

Literatuur en overige bronnen

- Besluiten van de staatssecretaris van Financiën
- Besluit van 7 april 2003, nr. DGB2002/7207M.
 - Besluit van 17 maart 2007, nr. CPP2007/482M, Stcrt. 2007, nr. 60.
- Dietvorst, G.J.B.: *Gezins- en oudedagsverzorging deel B: Vermogensbelasting Successiewet* (Fiscale monografieën nr. 4), Deventer: Kluwer 1983.
- Dietvorst, G.J.B.: *De drie pijlers van toekomstvoorzieningen en belastingen*, Deventer : Kluwer 1994.
- Dietvorst, G.J.B.: *Fiscale oudedagsreserve: integreren met zelfstandigenaftrek of stroomlijnen* (FED Brochure), Deventer: Kluwer 1995.
- Dietvorst, G.J.B. e.a.: *Gelijke behandeling Pensioen en lijfrente* (Brochures toekomstvoorzieningen), Tilburg 2006.
- Dietvorst, G.J.B.: 'Pensioen in eigen beheer en oudedagsreserve niet meer van deze tijd?', *Pensioenmagazine* 2009, nr. 5, p. 4-5.
- Dietvorst G.J.B. & M.R. Visser, *Pensioen zzp'er is niet zo bijzonder*, Brochures Toekomstvoorzieningen deel 8, CompetenceCentre for Pension research Universiteit van Tilburg 2009.
- Driessen, Ch.C.H.J.: Een goed en betaalbaar pensioen voor alle zzp-ers, *Pensioen Magazine* 2007 nummer 2
- FNV: *De dynamische driehoek op de arbeidsmarkt: knelpunten bij de overgang van werknemer of uitkeringsgerechtigde naar 'Zelfstandige zonder personeel' en vice versa*, Amsterdam: FNV, 2001.
- Lecq S.G. van der & A.G. Oerlemans: *Zelfstandigen zonder pensioen* (NEA paper 24), Tilburg: 2009.
- Stevens, L.G.M.: *Inkomstenbelasting 2001*. Fiscale Hand- en Studieboeken, Deventer: Kluwer 2001, p. 147. e.v.
- Teulings, C.: *Hoe kunnen we onze risico's efficiënt delen? Principes voor optimale sociale zekerheid en pensioenverzorging* (NEA paper 11), Tilburg 2008.

OVERZICHT UITGAVEN IN DE NEA PAPER SERIE

- 1 Een 10 voor governance (2007)
Lans Bovenberg en René Maatman
- 2 Blinde vlekken van de denkers en doeners in de pensioensector (2007)
Kees Koedijk, Alfred Slager en Harry van Dalen
- 3 Efficiëntie en continuïteit in pensioenen: het FTK nader bezien (2007)
Casper van Ewijk en Coen Teulings
- 4 Jongeren met pensioen: Intergenerationele solidariteit anno 21e eeuw (2007)
Mei Li Vos en Martin Pikaart
- 5 Marktwerking in de pensioensector? (2007)
Jan Boone en Eric van Damme
- 6 Modernisering van het uitvoeringsmodel voor pensioenregelingen en marktwerking (2007)
Arnoud Boot
- 7 Differentiatie naar jong en oud in collectieve pensioenen: een verkenning (2008)
Roderick Molenaar en Eduard Ponds
- 8 Maatwerk in Nederlandse pensioenproducten (2008)
Theo Nijman en Alwin Oerlemans
- 9 Je huis of je leven? Eigen betalingen voor woon- en welzijnsvoorzieningen voor ouderen en optimalisatie van de pensioenportfolio (2008)
Lou Spoor
- 10 Individuele pensioenoplossingen: doel, vormgeving en een illustratie (2008)
Zvi Bodie, Henriëtte Prast en Jan Snippe
- 11 Hoe kunnen we onze risico's efficient delen? Principes voor optimale sociale zekerheid en pensioenvoorziening (2008)
Coen Teulings
- 12 Fiduciair management: panacee voor pensioenfondsen? (2008)
Jan Bertus Molenkamp
- 13 Naar een solide en solidair stelsel (2008)
Peter Gortzak
- 14 Het Nederlandse pensioenstelsel: weerbaar en wendbaar (2008)
Gerard Verheij
- 15 Het managen van lange- en korte termijn risico's (2009)
Guus Boender, Sacha van Hoogdalem, Jitske van Londen
- 16 Naar een reëel kader voor pensioenfondsen (2009)
Casper van Ewijk, Pascal Janssen, Niels Kortleve, Ed Westerhout), met medewerking van Arie ten Cate
- 17 Kredietcrisis en Pensioenen: Modellen (2009)
Guus Boender
- 18 Kredietcrisis en pensioenen: structurele lessen en korte termijn beleid (2009)
Lans Bovenberg en Theo Nijman
- 19 Naar een flexibele pensioenregeling voor ZZP'ers (2009)
Frank de Jong
- 20 Ringfencing van pensioenvermogens (2009)
René Maatman en Sander Steneker

- 21 Inflation Risk and the Inflation Risk Premium (2009)
Geert Bekaert
- 22 TIPS for Holland (2009)
Zvi Bodie
- 23 Langer doorwerken en flexibel pensioen (2009)
Jolande Sap, Joop Schippers en Jan Nijssen
- 24 Zelfstandigen zonder pensioen (2009)
Fieke van der Lecq en Alwin Oerlemans
- 25 "De API is een no-brainer" (2009)
Jacqueline Lommen
- 26 De pensioenagenda 2009–2010 (2009)
Benne van Popta
- 27 Consumenten aan het roer. Strategische toekomstvisies voor de Nederlandse pensioensector (2010)
Niels Kortleve en Alfred Slager
- 28 Het pensioen van de zzp'er fiscaal-juridisch bezien: wie is er aan zet? (2010)
Gerry J.B. Dietvorst

HET PENSIOEN VAN DE ZZP'ER FISCAAL-JURIDISCH BEZIEN: WIE IS ER AAN ZET?

In Nederland neemt ruim 95 procent van de werknemers deel aan een pensioenregeling. Voor nagenoeg iedere werknemer is dus een voorziening getroffen. Voor niet-werknemers ligt dat anders. Als de zzp'er geen aanvullende maatregelen treft, is hij straks op de AOW en op het in dienstbetrekking opgebouwde pensioen aangewezen. Gerry Dietvorst (Competence Center for Pension Research, UvT) bespreekt de bouwstenen voor de opbouw van een fiscaal gefacilieerde oudedagsvoorziening voor de zzp'er. Ook benoemt hij de beperkingen en de knelpunten. Tenslotte geeft hij antwoord op de hoofdvraag: wie is er aan zet?

Netspar

UNIVERSITEIT

VAN TILBURG